

Geografia i medi natural

El castell s'alça a uns 5 quilòmetres a ponent de la vila de Santa Coloma de Farners i situat en un contrafort del conjunt muntanyós que separa les aigües de les rieres d'Arbúcies a ponent i de Santa Coloma a llevant. El castell de Farners se situa proper a aquesta darrera i vers el sud s'alineen els castells de l'Argimon i de l'Esparra, cobrint els tres castells el vessant oriental de l'esmentat nucli muntanyós que esdevé una derivació al sud del conjunt de les Guilleries.

El paisatge de l'entorn és molt boscos amb brolles d'estepes i brucs amb alzinar amb marfull i sureres. Hi ha també pinedes de pinastre a la zona alta.

La història

Les primeres referències documentals de Farners les trobem en l'acta de consagració de l'església de «Sancte Columbe» l'any 950 sense que es faci esment del castell. Ens hem de remuntar al període situat entre els anys 1040 i 1076 en què apareix el nom de castell de Farners com a feu del vescomte Ramon Folc de Cardona amb la superior jurisdicció del comte Ramon Berenguer I (de Barcelona i Girona). Alguns erudits creuen que el mot Farners prové de «molins fariners» sense que hi hagi un acord entre ells.

Aleshores el comte cedia el govern al vescomte i aquest ho feia a l'ensens al castlà. Com a tal consta l'any 1064 un cert Raimundi Raimundi de Farner. Precisament Ramon Ramon de Farners o de Santa Coloma, l'historiador Millàs el considera cap del llinatge de Farners, família senyorial que tenia possessions en el Gironès, segons es desprèn d'un document del primer quart del segle XII.

Cal suposar que el castell de Farners no esdevingué la mansió permanent d'una família senyorial essent solament un castell defensiu tot i que de ben segur mantingué una nodrida guarnició tenint en compte les

Castell de Farners vist des del camí que puja des de Santa Coloma de Farners. Fotografia de Jordi Gironès

Muralla del castell amb la torre de l'homenatge sobresortint. Fotografia de Jordi Gironès

seves dimensions. Aquest castell no patí gaires convulsions d'ordre guerrer a causa de la poca importància estratègica allunyat de les principals vies de comunicació medieval i modernes.

El santuari de la Mare de Déu de Farners fou consagrat l'abril de 1200 si bé en el document de consagració es diu literalment «de novo constructa» fet que ens indica que es reconstruí sobre una d'anterior romànica que seria ben probablement del segle X, simultània a l'existència del castell. Aleshores hi havia un vincle familiar entre els Farners i els Vilademany relacionat amb la contrada. Els Vilademany ja havien fundat el 1136 la propera comunitat religiosa de Sant Pere Cercada (magnífic exemplar romànic digne de visita). El 1198, el papa Innocenci III, en confirmar al monestir de Sant Pere Cercada la canonja i les possessions, li assignà, entre altres esglésies, la de Santa Maria de Farners (drets que arribarien fins al segle XIX).

Els Vilademany acabaren essent més poderosos i el 1240 Pere Ramon de Vilademany posseïa el castell de Solterra i, pel mateix temps, va llegar en testament el castell de Farners al fill Arnau. Aleshores la dependència senyorial els lligava al vescomte Folc de Cardona com ho prova un document del 31

d'octubre de 1291 en què s'indica que la seva jurisdicció abraçava tota la parròquia de «Sancte Columbe de Farners» i el «terminos Castri nostri de Farneriis».

El castell vist des del santuari de la Mare de Déu de Farners. Fotografia de Jordi Gironès

A primers del segle XIV (1304) el rei Jaume II comunicà al veguer d'Osona que Ramon Folc de Cardona es prenia indegudes atribucions sobre Santa Coloma de Farners en detriment de la sobirania reial de vila i castell. En temps de Pere III el Cerimoniós (1342) també s'hagué de cridar l'atenció als Vilademany (*castllans*) per nous actes d'usurpació de privilegis reials. Durant la guerra de la Generalitat contra Joan II, Arnau de Vilademany feu costat a la primera institució ocasionant que el rei, amb data 24 de novembre de 1466, acabà donant les rendes i possessions d'Arnau de Vilademany a Bernat Margarit, nebot del famós bisbe de Girona. El poder reial es mantingué sobre castell i jurisdicció, però el tal Margarit no sembla que arribés a disposar del castell perquè consta que Joan Pere, fill d'Arnau de Vilademany, es va fer càrrec del castell l'any 1473 en morir el seu pare a resultes de ferides rebudes durant aquesta darrera guerra. Pocs

anys després, pagesos remences de Santa Coloma prengueren el castell en dues ocasions (1485 i 1489) fins que Joan Pere de Vilademany el recuperà de nou. Aquest morí sense descendència ocasionant que, a través d'un matrimoni d'una germana seva, el llinatge dels Cruilles entrés a formar part en la possessió d'aquest castell.

El 1591, Carles de Vilademany i de Cruilles va defensar la jurisdicció del castell de Solterra contra el procurador general. Afirmà posseir-lo per ell Joan de Sarriera i de Gurb, gaudidor de la senyoria útil.

La darrera vegada en què es parla del castell data del segle XVIII quan fou ocupat per un regiment borbònic a causa de la Guerra de Successió.

Els últims senyors del patrimoni dels Vilademany foren el comte d'Aranda i el seu successor, el duc d'Híjar. Cap d'ells probablement mai no estigueren ni al castell ni a Santa Coloma

L'edifici

El castell té planta trapezial, amb una superfície de 200 m². A l'interior destaca la torre mestra, circular, de 8,40 m de diàmetre i conservada amb una alçada de 12 m. També s'hi veuen restes d'altres dependències i unes escales que permeten accedir a les muralles del s. XII

El 22 d'abril del 2003 va ser inaugurada la restauració parcial de la part nord de la muralla per donar accés, mitjançant una escala metàl·lica, al pas de ronda que ha estat reconstruït en fusta. També s'ha posat una escala per poder accedir a la torre de l'homenatge la qual cosa permet que pugui visitar-se a la zona superior del castell. També ha estat consolidada la torre de defensa, el recinte interior i el pati d'armes.

Nota: per fer aquest escrit he recollit la major part de la informació històrica de l'escrit del volum III de l'obra sobre els *Castells Catalans* publicada per l'editor Rafael Dalmau l'any 1971 (segona edició del 1992).

Jordi Gironès Vilardebò
abril de 2007

Foto de dalt : visió de conjunt de l'interior del castell.

Foto de l'esquerra: interior del castell des del portal d'entrada. A mig pany de mur s'hi pot veure el camí de ronda.

Les fotografies d'aquesta pàgina han estat preses l'any 1993 per Jordi Gironès.